

Америка, а також у Карибській зоні, Північній, Центральній і Південній Африці, Океанії, Східній, Південній, Південно-Східній та Західній Азії.

Світова фінансово-економічна криза мала надзвичайний вплив на формування глобальних потоків ПІІ та їх перерозподіл у 2007-2009 рр. за формами дієвості та параметрами показника частки ПІІ у ВВП в регіональному аспекті та в цих країнах. Проте за останнє десятиліття (2000-2009 рр.) частка ПІІ (у загальному обсязі надходжень), що надійшли до країн із трансформаційною економікою (рис.), зросла в 108,9 раза (0,037 % і 4,03 %), а у графічному зображенні має слабо виражений експоненціальний характер.

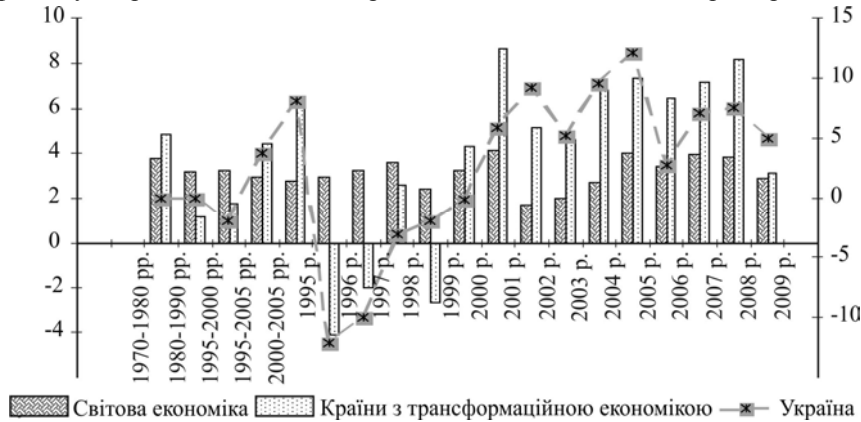

Рис. Динаміка змін середнього показника зростання ВВП економік окремих країн світу [4]

Зміни в регіональному розподілі ПІІ спричинили і зменшення в 1,17 раза частки їхніх припливів у ВВП розвинених країн світу (13,4 % і 11,4 %); в 1,56 раза – країн Європи (19,8 % і 12,7 %); 1,49 раза – країн Європейського Союзу (19,4 % і 13,0 %); 1,02 раза – економік, що розвиваються (13,0 % і 12,8 %), 1,05 раза – країн Південної, Східної і Південно-Східної Азії (9,8 % і 9,3 %).

Однак незначне зростання частки ПІІ спостерігаємо у ВВП країн Північної Америки – у 1,08 раза (10,6 % і 12,5 %); країн Африки – у 1,06 раза (27,3 % і 29,0 %); країн СНД – у 1,24 раза (17,0 % і 21,0 %). Серед країн, що входять до групи країн Східної Європи, можна відзначити подальше значне зменшення параметрів показника частки ПІІ у ВВП окремих національних економік, до прикладу: Угорщина і країни СНД (Азербайджан і Казахстан). Найкращі здобутки у цьому регіоні – в Естонії й Сербії, тоді як в інших країнах цей показник варіюється в межах 1,6 і 3,6 %. Разом з тим, хоча показник частки ПІІ у ВВП України дещо більший, ніж аналогічний показник у Російській Федерації, проте в обох країнах спостерігаємо тенденцію до його зниження.

Зазначені зміни у структурі обсягів потоків ПІІ у розрізі регіонів світу зумовлені не тільки трансформацією зовнішніх, але й, у більшості випадків, стабілізацією внутрішніх факторів впливу на становлення сприятливого інвестиційного клімату в досліджуваних країнах-реципієнтах.

Висновки. Наявні тенденції до активізації переливів потоків іноземного капіталу до трансформаційних економік зумовлені швидкістю отримання прибутку і його нарощування; сприяттям ефективності його функціонування і можливістю формування нових міжнародних зв'язків, інституцій. Разом з тим, зміна географічної локації центрів акумуляції капіталу, як і мотиваційної спрямованості його потоків за останні десятиріччя, сприяє стиранню національних відмінностей, нівелюванню територіальної диференціації доходів і витрат населення, його соціального розшарування за рівнем споживання матеріальних благ і послуг; становленню нових аспектів стратегій розвитку світової економіки; зростанню як чисельності потенційних країн-реципієнтів, так і попиту на великі за обсягами фінансові ресурси.

Література

1. Новицький В.С. Міжнародна економічна діяльність України : підручник / В.С. Новицький. – К. : Вид-во КНЕУ, 2003. – 948 с.
2. Гаврилюк О.В. Іноземне інвестування і структурна трансформація в країнах перехідної економіки // Фінанси України : журнал. – 1998. – № 7. – С. 54-66.
3. Документи Конференції ООН по торгівлі и розвитку. Девятая сессия ООН. – Нью-Йорк–Женева, 1997. – 31 с.
4. World Investment Prospects Survey 2009-2011. United Nations Conference on Trade and Development. – New York and Geneva, 2009. – 85 p.

Макух С.Н. Тенденции иностранного инвестирования стран с трансформационной экономикой

Исследована динамика изменений поступлений мировых потоков инвестиционных ресурсов в разрезе отдельных стран мира и выделены современные критерии влияния на принятие инвестором решения относительно выбора региона как объекта инвестирования на данном этапе развития мирового хозяйства.

Ключевые слова: инвестиции, мировое хозяйство, регион, рынок, капитал.

Makukh S.M. Tendencies of foreign investments transition economies

Dynamic of the world flows of investments' distribution in the direction of the world regions and countries, and also modern criterions that have an influence at the adoption by investor the choice according the region as object of investing at the modern stage of the development the world economics are detached and considered in the article.

Keywords: investments, world economics, region, market, capital.

УДК 338.5:658.0:65.01

Аспір. Т.Б. Матоліч¹ – Львівська КА

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСОБИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗМЕНШЕННЯ ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ У ПЕРЕХІДНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Виявлено домінуючі причини високого рівня трансакційних витрат суб'єктів малого і середнього підприємництва в Україні; обґрунтовано перелік суб'єктів, об'єктів, принципів, механізмів та засобів організаційно-економічного механізму державної політики, спрямованої на зниження рівня трансакційних витрат суб'єктів малого і середнього підприємництва в Україні.

Ключові слова: трансакційні витрати, мале та середнє підприємництво, організаційно-економічний механізм.

¹ Наук. керівник: проф. Т.Г. Васильців, д-р екон. наук

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Проблема трансакційних витрат суб'єктів підприємництва в Україні є актуальною та системною, а, отже, її вирішення не може бути забезпечене хоча й вагомими, але розрізненими заходами. Причому основою раціональної державної політики у цій сфері є її організаційно-економічний механізм із системною сукупністю правил, принципів та заходів, орієнтованих на ефективне господарювання та зменшення трансакційних витрат суб'єктів підприємницької діяльності. Свідченням необхідності розробки та надалі реалізації організаційно-економічного механізму управління трансакційними витратами підприємництва в Україні є надмірно високий рівень трансакційних витрат представників бізнесу – одного з найбільш істотних факторів низької економічної безпеки підприємництва у нашій державі. Звідси й критично низькі позиції України у рейтингах сприятливості бізнес- та інвестиційного середовища.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Проблеми управління трансакційними витратами приділено багато уваги у працях вітчизняних та зарубіжних науковців. – С. Архирєєва, І. Булєєва, О. Вільямсона, К. Ерроу, Р. Коуза, А. Чухно, О. Шепеленко та ін. Процеси формування і розвитку сектору малого і середнього підприємництва широко висвітлені у працях З. Варналія, Т. Васильціва, Л. Воротиної, С. Реврчука, В. Рябошлика та ін. Проте істотні трансакційні витрати суб'єктів підприємництва є одним із головних чинників зниження рівня конкурентоспроможності вітчизняної економіки, що потребує удосконалення теоретико-прикладного базису ефективних організаційних та економічних заходів зменшення трансакційних витрат підприємницької діяльності.

Мета дослідження – обґрунтування організаційно-економічного механізму зменшення трансакційних витрат малого і середнього підприємництва в умовах перехідної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Як виявлено за результатами досліджень з використанням кількісних та якісних методів аналізу, серед головних передумов і причин високих трансакційних витрат суб'єктів малого і середнього підприємництва України чільне місце посідає недостатньо ефективна та неналежна політика центральних, регіональних і місцевих органів державного управління у сфері створення сприятливих для підприємницької діяльності умов, зокрема виокремимо:

- низький рівень усвідомлення представниками влади важливості спрощення засад ведення та гарантування економічної безпеки підприємницької діяльності є негативною передумовою соціально-економічного розвитку території, а звідси й пасивність більшості чиновників щодо розробки та реалізації дієвих, на жаль, вже будучи традиційними (та здебільшого малоефективних), заходів щодо сприяння розвитку підприємництва;
- системність проблеми, зумовлену складними умовами посттрансформаційного етапу розвитку економіки та внаслідок цього транспортної, соціальної та ринкової інфраструктури, особливо на місцевому рівні;
- відсутність єдиної, поетапно реалізованої стратегії та тактики розвитку підприємництва у просторово-структурному аспекті;

- недостатність фінансових ресурсів регіональних та органів місцевого самоврядування (особливо районних та міських) для формування належної інституційної інфраструктури ефективного функціонування малих і середніх підприємств;
- брак професійно-кваліфікаційного рівня та навиків діяльності представників органів державного управління у складних соціально-економічних умовах, зокрема щодо розробки та реалізації проектів удосконалення інституційного середовища підприємницької діяльності, сприятливого для зниження трансакційних витрат малих і середніх підприємств; мала ефективність та декларативний характер політики розвитку підприємництва регіональними і місцевими органами влади;
- недостатність популяризації позитивної практики господарювання з дотриманням принципів справедливої конкурентної боротьби, зокрема без використання т. зв. "співпраці" з владними структурами та здійснення корупційних платежів;
- низький рівень розвитку інституційної інфраструктури безпеки підприємницької діяльності.

Для досягнення мети та операційних цілей державної політики необхідно обґрунтувати та надалі реалізувати організаційні й економічні заходи, що в сукупності дадуть позитивний результат. Тобто йдеться про реалізацію організаційно-економічного механізму на всіх рівнях системної ієрархії управління економікою.

Відомо, що організаційно-економічний механізм управління процесами розвитку національного господарства передбачає системну сукупність організаційних та економічних важелів (з відповідними способами і формами), що впливають на економічні та організаційні параметри системи державного управління і регулювання, що сприяє формуванню та посиленню організаційно-економічного потенціалу державної політики, забезпеченню її ефективності загалом.

Однак, вважаємо, що організаційно-економічний механізм управління трансакційними витратами малого і середнього підприємництва повинен передбачати такі невід'ємні компоненти, як: принципи і завдання, методи, форми, інструменти, організаційну структуру управління, її ресурсне та інформаційне забезпечення. При цьому в структурі організаційно-економічного механізму управління трансакційними витратами підприємств сектору МСП доцільно виділити три системи: забезпечення, функціональну та цільову. Перша покликана забезпечувати правовий, ресурсний, нормативно-методичний, науковий, технічний та інформаційний складники процесу державного управління в аналізованій сфері. До функціональних підсистем віднесемо планування, організацію, мотивацію, контроль та регулювання. Водночас цільова система організаційно-економічного механізму управління трансакційними витратами сектору МСП України об'єктивно має стосуватися цілей та основних результатів діяльності підприємств і параметрів функціонування їх як сектора економіки, а також критерії вибору та оцінки досягнення певних цілей і результатів. Отож, відповідно до цього пропонуємо розглядати організаційно-економічний механізм управління трансакційними витратами сектору МСП на рис. 1. Механізм передбачає перелік суб'єктів управління тран-

сакційними витратами підприємств малого і середнього підприємництва, об'єктів, політику управління з її необхідними підсистемами. Важливо зазначити, що в поданому вигляді конфігурація організаційно-економічного механізму відповідає таким вимогам, як: комплексність, безперервність, законність, плановість, економічність, взаємодія та компетентність.

Рис. Конфігурація організаційно-економічного механізму управління транзакційними витратами малого і середнього підприємництва в Україні

Очевидно, що об'єктом управління в аналізованій сфері є транзакційні витрати суб'єктів сектору МСП в Україні під час взаємодії з державою та іншими економічними агентами в процесах започаткування та ведення комер-

ційної господарської діяльності, ліцензування, отримання дозволів та погоджень, проходження технічних процедур, реєстрації власності, здійснення інформаційно-маркетингової, операційної, організаційно-правової, фінансово-інвестиційної, технологічної та інших видів виробничої і фінансово-господарської діяльності.

У запропонованому підході механізм зниження транзакційних витрат суб'єктів МСП України реалізується відповідно до політики управління з використанням правових норм, методів та інструментів, заходів, засобів, спонукальних мотивів і стимулів. При цьому важливо (для забезпечення системності та комплексності державного регулювання в аналізованій сфері), щоб політика управління реалізувалася паритетно за забезпечувальною, функціональною та цільовою підсистемами, елементи та структура яких узгоджувалися б з цільовими орієнтирами та об'єктами управління аналізованого організаційно-економічного механізму.

Незважаючи на окреслений перелік елементів, зміст кожної з систем та кількість підсистем організаційно-економічного механізму управління транзакційними витратами малого і середнього підприємництва залежить від рівня соціально-економічного розвитку держави, демократизації суспільства та управління економічними і суспільно-політичними процесами, рівня впливу зовнішнього середовища, а також поточного стану розвитку та внутрішньої і зовнішньої ефективності функціонування підприємницького сектору національної економіки, інших факторів. Отже, під організаційно-економічним механізмом управління транзакційними витратами малого і середнього підприємництва потрібно розглядати комплексну систему, утворену забезпечувальною, функціональною та цільовою підсистемами, які містять сукупність організаційних і економічних важелів, що впливають та значною мірою визначають параметри системи управління сектором малого і середнього підприємництва з метою забезпечення високої ефективності у сфері управління транзакційними витратами підприємництва.

Важливими складовими організаційно-економічного механізму управління транзакційними витратами підприємництва є головні завдання та принципи в аналізованій сфері. При цьому видається закономірним визначати пріоритетним завданням мінімізацію транзакційних витрат суб'єктів підприємництва, держави та громадянського суспільства. Позитивним наслідком останнього має стати істотна активізація ділової активності населення зі збільшення кількості суб'єктів підприємництва (як фізичних, так і юридичних осіб), діючих та ефективних підприємств, бажаючих здійснювати підприємницьку діяльність. Попри те, що це матиме й позитивний ефект для національного господарства, сприятиме зміцненню його конкурентоспроможності.

Державна політика у сфері транзакційних витрат має бути спрямована й на підвищення ефективності комерційної господарської діяльності. Адже вирішення цього завдання потребує більш комплексної та системної державної регуляторної політики з вирішення не окремих (точкових) проблем, а загалом створення середовища, за умов якого нівелюються чи принаймні мінімізуються транзакційні витрати представників всіх секторів підприємництва, видів економічної діяльності за всіма її напрямками та складовими. Звідси й

взаємообумовленість окреслених завдань державної політики в аналізованій сфері, оскільки до них відносимо й формування сприятливого для розвитку підприємництва та економічного зростання економіко-правового середовища.

Ефективна державна політика реалізується на науково обґрунтованій основі, серед вимог якої – основоположні принципи. Це так звані неформальні (як правило) інститути, дотримання норм яких (причому усіх, а не лише окремих з них) необхідне для того, щоб державна політика реалізовувалася повноцінно та у правильному керунку. У сфері трансакційних витрат, з огляду на широкий перелік суб'єктів та об'єктів управління, вплив значної кількості факторів, принципів, дотримання яких обов'язкове, можна визначити значний. Попри те, їх кількість має бути оптимальною. Отож, вважаємо за доцільне визначити домінуючими такі з них, як: рівності у відносинах; вільний та рівний доступ до ресурсів, ринків, прав діяльності; захисту права власності; економічної безпеки; відкритості інформації; підвищення якості управління; комплексності та системності політики мінімізації витрат. Безперечно інші, не зазначені у переліку принципи, можуть слугувати доповненням або уточненням у системі заходів державної політики управління трансакційними витратами малого і середнього підприємництва в Україні. Втім базові принципи дають змогу критично змінити ситуацію в аналізованій сфері на краще.

Висновки. Органам державного управління (причому на всіх рівнях системної ієрархії) передусім потрібно усвідомити, що лише забезпечення рівності у відносинах (представників підприємства та органів влади, одного суб'єкта господарювання відносно іншого, резидента та нерезидента, малої та великої підприємницької структури, підприємства відносно споживача) дає змогу усунути більшість асиметрій в ринкових відносинах економічних агентів, які об'єктивно призводять до збільшення трансакційних витрат, причому, в підсумку, всіх суб'єктів економічних відносин.

Важливим доповненням до попереднього є принцип вільного та рівного доступу до ресурсів, ринків і прав діяльності. Очевидно, що доведена в аналітичній частині роботи нерівномірність таких доступів є істотним джерелом трансакційних витрат суб'єктів малого і середнього підприємництва України. Як вже зазначалося, в нашій державі продовжує використовуватися практика штучного бюрократичного приховування важливої інформації (причому здебільшого представниками владних структур) задля використання її в комерційних (корупційних) цілях або для передачі (продажу) об'єкта (інформації, приміщення, земельної ділянки, права здійснювати певну діяльність, виконувати державне замовлення тощо) афілійованим структурам. Величина цієї проблеми очевидна хоча б з тих міркувань, що призводить до збільшення трансакційних витрат не лише інших (що опинилися в нерівних конкурентних умовах) суб'єктів підприємництва, але й держави (що могла б отримати за результатами справедливого конкурсу більшу вигоду) та суспільства, активи якого використовуються непрозоро, а, отже, зазвичай, за істотно меншою платою за це.

Зауважимо, що забезпечити дотримання цього принципу в межах державної регуляторної політики не вдається вже майже 20 років, що засвідчує складність проблеми. Попри те, дедалі більше експертів, представників під-

приємництва та навіть влади схилиються до думки, що забезпечити подальший розвиток підприємницької діяльності в Україні (або хоча б зберегти існуючі позиції) без гарантування цього принципу є неможливим.

За результатами аналізу позитивного досвіду регуляторної політики більшості економічно розвинених держав світу закономірним видається висновок про включення до переліку принципів державної політики мінімізації трансакційних витрат суб'єктів підприємництва принципу захисту права власності. На жаль, на сьогодні ця проблема залишається характерною для України, законодавство якої (а також і структури, які відповідальні за його дотримання, передусім судові) є недосконалим та потребує удосконалення.

Доцільно, щоб подальші наукові дослідження в аналізованій сфері стосувалися удосконалення інституціонального базису функціонування суб'єктів сектору МСП.

Література

1. Шепеленко О.В. Управління трансакційними витратами в економіці України / О.В. Шепеленко. – Донецьк : Вид-во Донецького НУ, 2008. – 34 с.
2. Кузьминов С.В. Трансакційні витрати: механізм формування та впливу на економічну циклічність / С.В. Кузьминов. – Дніпропетровськ : Вид-во Національної гірничої академії України, 2001. – 12 с.
3. Семенова Т.В. Трансакційні витрати іноземного інвестування в Україні та шляхи їх скорочення / Т.В. Семенова. – Донецьк : Вид-во Донецького НУ, 2001. – 17 с.

Matolich T.B. Организационно-экономические средства государственной политики уменьшения трансакционных расходов в переходной экономике

Обнаружены доминантные причины высокого уровня трансакционных расходов субъектов малого и среднего предпринимательства в Украине; обоснован перечень субъектов, объектов, принципов, механизмов и средств, организационно-экономического механизма государственной политики, направленной на снижение уровня трансакционных расходов субъектов малого и среднего предпринимательства в Украине.

Ключевые слова: трансакционные расходы, малое и среднее предпринимательство, организационно-экономический механизм.

Matoluch T.B. Organizationally and economical measures of government policy of transactional charges diminishing in transitional economy

The dominant reasons of high level of transactional charges of small and middle business entities in Ukraine are founded out; a list of subjects, objects, principles, mechanisms and facilities, organizationally economic to the mechanism of public policy, directed on the decline of level of transactional charges of small and middle business entities in Ukraine are grounded.

Keywords: transactional charges, small and middle enterprise, organizationally economic mechanism.

УДК 336.222.1:339.721.061.5

Доц. Т.В. Мединська, канд. екон. наук;
студ. М.П. Заяць – Львівська КА

РЕАЛІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Розглянуто проблеми побудови ефективної податкової політики як однієї з найактуальніших у процесі інтегрування української економіки у світовий ринок. Досліджено етапи реформування податкового законодавства України до вимог ЄС.